

Vélemények a Könyvtári Figyelőről

Műhely

Egy felmérés eredményei

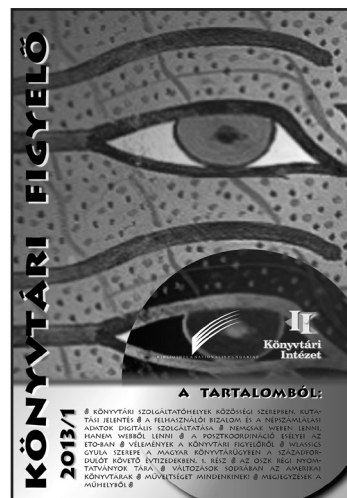
KOVÁCS Katalin

Előzmények

A *Könyvtári Figyelő* szerkesztősége 2012 szeptemberében három héten át lehetőséget kínált olvasóinak, hogy a Katalison meghirdetett és a Könyvtári Intézet honlapján elérhető online kérdőív kitöltésével elmondhassák véleményüket a folyóiratról, és javaslatokat fogalmazzanak meg a fejlesztésével kapcsolatban. A felmérést a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* című folyóirat hasonló vizsgálatával* párhuzamosan indította szerkesztőségünk. A felmérés célja az olvasók véleményének megismerése volt, de az előkészítés alatt álló 2013. évi NKA-folyóirat-támogatási pályázathoz is hasznos kiegészítő információkat kaptunk a válaszokból.

* Erről számolt be TÓTH Máté: A 3K-val kapcsolatos olvasói felmérés eredményei = *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*, 2012. 11. sz. 13–15. p. – Ezúton köszönjük meg mi is Tóth Máténak a kérdőív online felületéhez adott segítségét.

** A kérdőívet írásunk elektronikus változatához mellékeljük.

Fontosnak tartottuk azt is, hogy minél egyszerűbben és gyorsabban legyen kitölthető a kérdőív, vagyis ne vegye igénybe 10–15 percnél hosszabban a kitöltésre vállalkozók idejét.

A 2012. október elején lezárult felmérés eredményeként 107 kitöltött kérdőívet kaptunk vissza. Ez a mennyiség a folyóirat előfizetőinek szűk egyharmadát jelentette, ami bár reprezentatív, de nem teljes körű, ugyanakkor jelzéseit, tendenciáit nem lehet figyelmen kívül hagyni.

A kérdőív 17 gyorsan megválaszolható kérdés tartalmazott.** Az alapadatok tisztázása (1–5. kérdések: nem, életkor, lakóhely, legmagasabb iskolai végzettség, foglalkozás, beosztás) után a folyóirat használatáról, és hozzáféréséről érdeklődtünk (6–7., 9–10. kérdések: hogyan jut a

laphoz, milyen gyakorisággal és hogyan szokta olvasni, a nyomtatott vagy az online változatot kedveli-e, olvas-e más könyvtári szaklapot). A folyóirat tartalmi megítéléséhez kapcsolódott a következő kérdéskör (11–13. kérdések: miben veszi hasznát a folyóiratnak, milyen rovatokat, milyen rendszerességgel szokott olvasni, milyen írásokra emlékszik az elmúlt évekből). Végül a fejlesztésekkel kapcsolatos kérdésblokk következett (14–17. kérdések: milyen témát – rovatot, tematikus számot – javasol, mit változtatna a nyomtatott számok tartalmában, formáján, illetve az elektronikus megjelenésben és annak használatában).

Vélemények

A válaszolók átlagéletkora 39,5 év volt, 72%-uk nő, akik elsősorban városban, megyeszékhelyen vagy a fővárosban élnek.

Lakóhely szerinti megoszlás (fő) (%)		
községben él	14	13
városban él	31	29
megyeszékhelyen él	35	33
a fővárosban él	25	23
külföldön él	2	2

A válaszolók lakóhely szerinti megoszlása

Legmagasabb iskolai végzettsége szerint BA-diplomával a megkérdezettek 23%-a, MA-diplomával pedig 32%-a rendelkezett, tudományos fokozata volt 12%-nak, és egy fő (1%) jelezte, hogy más szakirányú felsőfokú végzettsége van. Tehát a kitöltők döntően felsőfokú szakmai végzettségűek voltak.

Foglalkozását/beosztását tekintve a válaszolók több mint egyharmada egyetemi/főiskolai hallgató (37%), további 25+1% beosztott könyvtárosként/informatikusként, 17%-uk pedig valamilyen könyvtári irányító, vezető munkakörben

dolgozik. Az egyetemisták magas száma mellett magasnak mondható a 9%-os oktatói arány, de színesítette a képet, hogy volt két középfokú oktatási intézményben dolgozó könyvtáros-tanár és három nyugdíjas szakember is a válaszolók között.

Összességében tehát a folyóiratot olvasó válaszolók több mint a fele felsőfokú végzettségű, harmaduk jelenleg is egyetemi/főiskolai hallgató. Magas volt a vezető beosztású, irányító munkát végzők aránya a válaszolók között, ami arra utalhatott, hogy a vezető pozíciókban dolgozók számára fontos a közvetlen szakmai tájékozódás. Ezt erősítette meg a „*A szakmai munkájában miben veszi használt a Könyvtári Figyelőnek?*” kérdésre adott válaszok többsége is, amelyek között az általános szakmai tájékozódás és a szakmai továbbképzésben való részvétel igényének megjelölése szerepelt a leggyakrabban.

Mi az Ön foglalkozása, beosztása?	Fő	%
informatikus könyvtáros szakos egyetemi/főiskolai hallgató	40	37%
egyéb (éspedig)	3	3%
könyvtáros (nem vezető)	27	25%
könyvtár-informatikus	1	1%
könyvtáros (vezető beosztásban)	18	17%
felsőoktatási Intézményben oktató	10	9%
tanácsadó	1	1%
könyvtárosképzés (vezető beosztásban)	1	1%
nyugalmazott könyvtáros	3	3%
könyvtáros-tanár	2	2%
nem választott, értékelhetetlen válasz	1	1%
Összesen	107	100%

A válaszolók foglalkozás/beosztás szerinti megoszlása

Fontos volt megismernünk, miként viszonyulnak olvasóink a Könyvtári Figyelő nyomtatott és elektronikus változatához, illetve, melyiket használják gyakrabban. A válaszolók 49%-a párhuzamosan szokta használni folyóiratunk nyomtatott példányait és a webes felületét. A válaszolók nagyjából negyede (26%) csak a nyomtatottat, másik negyede (25%) csak az elektronikus változatot használja.

Ezek a vélemények azért voltak különösen fontosak, mert szerkesztőségünknek előbb-utóbb mérlegelnie kell, mikor jön el a csak elektronikus megjelenés ideje. Most ott tartunk, hogy a válaszolók közül mindössze ketten jelentették ki, hogy fölöslegesnek tartják a papíralapú folyóiratot, és elégségesnek vélik az elektronikus megjelenést.

Hasonló profilú külföldi szaklapoknál is az a jellemző, hogy a nyomtatott és az elektronikus változat egymással párhuzamosan jelenik meg: a folyóiratcsomagokban megvehető a hagyományos folyóiratok, melyekhez az előfizetéssel együtt az online hozzáférést is megkapja a megrendelő. (Mi is ezt a gyakorlatot követjük, hiszen a nyomtatott számunkra előfizetők egyúttal online jelszót is kapnak a legfrissebb számokhoz.)

Ha a tendenciákat nézzük, elmondható, hogy a természet- és alkalmazott tudományok esetében az elektronikus megjelenés hatékonyabban biztosítja a gyors és olcsóbb előállítását és hozzáférést. A humán és társadalomtudományok esetében ez már nem ennyire egyértelmű, gondoljunk csak arra, hogy egy hosszabb szakmai tanulmányt vagy irodalmi folyóirat hosszas szépirodalmi szövegeit az idősebb korosztály még szívesebben olvassa hagyományos formában, míg a fiatal generáció számára az e-olvasóra, mobiltelefonra letölthető folyóiratcikkek a vonzóbbak.

Melyik változatát használja a Könyvtári Figyelőnek?	(fő)	%
inkább a nyomtatottat	28	26

Melyik változatát használja a Könyvtári Figyelőnek?	(fő)	%
inkább az elektronikus	27	25
mindkettőt	52	42
Összesen	107	100

Mivel átlagéletkoruk szerint a negyvenhez közelítenek a válaszolók, érthető, hogy többségük (73%) a munkahelyük általi előfizetés útján jut a folyóirathoz, és egy-egy lapszámot feltehetően többen is olvasnak. Egyéni előfizetőnek csak 3% mondta magát, egyéb forrásból (pl. könyvtári helyben használattal, kölcsönzéssel) pedig 24%-uk jut a folyóirathoz.

Tudni szerettük volna azt is, miként és milyen célból használják olvasóink a folyóiratot. A teljes számot alaposan átnéző olvasók aránya 15% volt, a többség (46%) az általános tájékozódási formát választva inkább csak bele-beleolvas a cikkekbe, átlapozza az egész számot, és általános képet alakít magának a szám tartalmáról.

Arra a kérdésre, hogy milyen gyakran szokta olvasni a lapot, 34%-uk azt válaszolta, hogy alkalmanként, 41% viszont rendszeresen, tehát a válaszolók 75%-a különböző intenzitással, de folyamatosan nyomon követi a folyóirat írásait. Csupán négyen (4%) válaszolták, hogy csak ritkán veszik kézbe a folyóiratot, 36% pedig inkább célzottan használja.

Megnyugtató látni, hogy a szakmai tájékozódás átlagos szintjéhez még ma is hozzátartozik a szakfolyóiratok átnézése, és ebbe beleértendő a Könyvtári Figyelőn kívül a többi országos társlap (*Tudományos és Műszaki Tájékoztatás; Könyv, Könyvtár, Könyvtáros; Könyv és Nevelés; Könyvtári Levelező/lap*) átnézése, kézbevétele is. A hazai szaklapok között még a *Kaptárt* említették, a külföldi folyóiratok közül pedig az *Emerald* által kiadott angol nyelvű szakfolyóiratok rendszeres átnézését, egy másik válaszoló pedig a *Bibliothek Forschung und Praxis*, és a *Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie* rendszeres átnézéséről tájékoztatott.

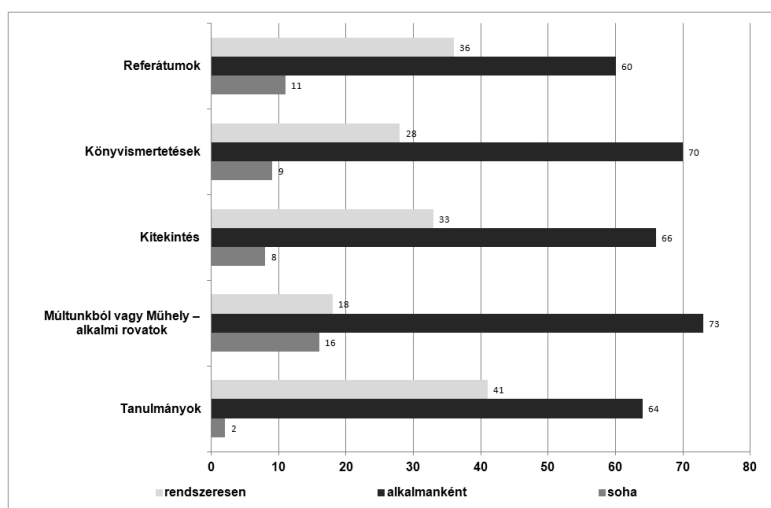
Megkérdeztük azt is, hogy a lap rovatai közül, melyiket és milyen intenzitással olvassák. A *Tanulmányok* rovat írásait rendszeresen olvassa a válaszolók 41%-a, a *Kitekintést* 33%-a. A második leggyakrabban olvasott rovat a referátumokat tartalmazó *Külföldi folyóirat-figyelő* lett (36%), amihez képest a könyvismertetések csak 25%-os említést kaptak, és ennél is kevesebb olvasója volt az alkalmi rovatoknak (*Múltunkból/Műhely*, 18%).

Örömmel láttuk, hogy a referáló rovat fontos az olvasóinknak, amit a tartalmi kérdésre adott válaszok is megerősítettek: olvasóink elégedettek voltak a külföldi könyvtárügy átfogó bemutatásával a referátumokban és a Kitekintés rovat írásaiban. Javaslatként fogalmazódott meg ugyanakkor az átfutási idő csökkentése a cikkek megjelenése és referáltatása között. Felmerült az is, hogy más színű, esetleg vékonyabb papíron jelenjen meg ez a rovat, jól elkülönülve a folyóirat többi részétől. Fontos megjegyzés volt még, hogy olvasóink egy részének igénye lenne a külföldihez hasonló széles spektrumú tájékoztatásra a hazai könyvtárügyi fejleményekről is. (Ez az igény találkozik a szerkesztőbizottság korábbi ötletével, hogy negyedéves merítésű, a hazai nyomtatott és elektronikusan megjelent szakirodalomról tájékoztató rovatot mutatunk be.) Többen dicsérték a Múltunkból rovatban megjelent igényes, elméleti tanulmányokat, de ezzel

párhuzamosan sokan úgy vélték, hogy kevesebb elméleti és történeti írást látnának szívesen, és inkább aktuális, gyakorlati kérdésekről szóló írást olvasnának. A legkevesebb érdeklődés a könyvismertéseket kísérte, ami magyarázható azzal, hogy évek óta egyre kevesebb új külföldi könyvet tudtunk ismertetni, és a bemutatott monográfiák többsége inkább történeti témájú.

Az elmúlt néhány évből emlékezetesnek tartott írások szerzőinek említésekor három névkör rajzolódott ki: szívesen utaltak a szakma „klasszikusaira”, illetve – a hallgatók feltehetően saját oktatóikra: *Bényei Miklós, Dudás Anikó, Koltay Tibor, Murányi Péter, Pogány György, Pogányné Rózsa Gabriella, Sipos Anna Magdolna, Sonnevend Péter, Szabó Sándor, Tószegi Zsuzsanna, Tóth Gyula*, neve fordult elő többszöri említéssel. A másik névkörhöz öröndetesen sok fiatal szerző neve kapcsolható: *Kornhoffer Mónika, Köntös Nelli, Molnár Sándor, Nagy Gyula, Vranycz Tünde* stb. A harmadik névkörben az OSZK és a Könyvtári Intézet munkatársai fordulnak elő, ami összefügg azzal, hogy a folyóirat alapfeladatai között szerepel a nemzeti könyvtárban történt fejlesztésekről, illetve a Könyvtári Intézetben készült jelentésekről, vizsgálatokról való tájékoztatás is. Egynél többször említett szerzők: *Amberg Eszter, Dancs Szabolcs, Fehér Miklós, Kürti Afrodité, Nagy Attila, Perjásmosi Sándor, Péterfi Rita, Somogyi József, Tóth Máté, Turai Hilda, Vass Johanna*.

A kiemelt témák, írások, szerzők közül csak azokat említjük, amelyekre, akire egynél többször utaltak. Mivel nem kértük, hogy pontos adatokkal adják meg az érdekesnek, hasznosnak tartott írásokat, sokan a legegyszerűbb megoldást választották és tárgyszavakkal utaltak a szívesen olvasott írásra, más esetben körülbelüli, de azért beazonosítható címet adtak a válaszolók. Nézzük tehát a felsorolást: „Kell egy műhely!” tematikus szám a 40 éves KMK-ról, a könyvtárosképzés kérdései (Tó-

Az egyes rovatok használatának gyakorisága

szegi Zsuzsanna, Murányi Péter), a könyvtári szakmai gyakorlat kérdései (Czeglédi László), szerzői jogi kérdések, az adatbázisok jogi védelme (Amberg Eszter), a világhálón található információk megőrzése (Kornhoffer Mónika), a web2.0-val kapcsolatos írások, szemantikus web, weblapok elemzése, személyes információszerzés (Molnár Sándor, Nagy Gyula, Tóth Máté), digitális tartalmakkal kapcsolatos írások; kutatási és információszerzési kérdések (Koltay Tibor, Vranycz Tünde), információs műveltség, olvasásvizsgálat (Koltay Tibor, Nagy Attila, Péterfi Rita, Gereben Ferenc), adatbázisok és közösségi oldalak használata (Tóth Máté és tanítványai: Bognár Noémi, Kozma Zsófi, Tormási Gabriella), a közérdekű adatok elérhetősége a könyvtárak honlapján (Fehér Miklós), rekatalogizálási kérdések (Dancs Szabolcs); nemzeti sajtóbibliográfiai fejlesztések (Kürti Afrodité, Perjámosi Sándor, Vass Johanna), a könyvtári szabványok és a névkezelési kérdések (Dudás Anikó, Köntös Nelli), a könyvtárak rangsorolásának módszerei (Somogyi József).

Történeti témákban többen dicsérték a közkönyvtárügy történetével foglalkozó írás-sorozatot (Tóth Gyula), és az orosz közkönyvtárügyről készült összeállítást (Sonnevend Péter). Népszerű téma volt a könyvindexekről készült diktatúrátörténeti tanulmány (Sipos Anna Magdolna) is.

Idézetek a válaszokból: „*Sok jó írás volt, szinte minden számban.*”, „*Jó, ha egy témát többszempontból is körüljárnak (pl. a nemzeti sajtóbibliográfia terveiről több megközelítésben).*”, „*Jó, hogy továbbra is komoly írásokkal jelentkeznek régi, ismert szerzők (pl. Tóth Gyula, Sonnevend Péter, Szabó Sándor, Pogány György), és mellettük fiatalabbak is jelentkeztek.*”, „*Több hasznos volt, de egyik sem emlékeztet.*”, „*Számos jó írás volt, ezért nem is emelnék ki egyet sem.*”, „*Nem emlékszem konkrétára.*”

Javaslatok

Számos jó ötletet kaptunk arra a kérdésre, hogy milyen témákról olvasnának szívesen, illetve lenne-e javaslatuk új rovatra, tematikus szám-

ra. A válaszokból egyértelműen kirajzolódott, hogy az elméleti írások fontosságának elismerése mellett szívesen olvasnának több gyakorlati megközelítésű írást, például a hazai könyvtári rendszer átalakulásáról, az új könyvtári stratégiáról, az országos könyvtárügyi konferencia megállapításairól vagy az ODR-MOKKA fejlesztésekről. Olyan ritkábban tárgyalt könyvtár típusokról is szívesen olvasnának, mint az iskolai, (középiskolai) könyvtárak, zenei könyvtárak, illetve egyes szakkönyvtárak munkájáról, problémáiról. A leggyakrabban említett témák szinte mindegyike a digitális tartalmakkal, illetve a digitalizálással volt összefüggésben, vagy ahogy az egyik válaszoló megjegyezte, szívesen olvasna *mindent, ami „e-”* vagyis az e-könyvek, elektronikus szolgáltatások gyakorlati alkalmazásairól stb.

Tematikus számra és egy új rovatra is kaptunk javaslatot: pl. bevezethetőnek tartja valaki a perszónalia rovatot a személyi információknak, de tematikus számot csak nagyon indokolt esetben és témában tartanak fontosnak, vagyis elegendők a tematikus (rész)összeállítások. Feloldozásra javasolt további témák:

- ☉ a virtuális és a fizikai könyvtári tér szolgáltatásainak összjátékáról a könyvtár társadalmi beágyazottságával összefüggésben – tematikus számként a külföldi irodalom alapján
- ☉ könyvtárgazdaságtan, vezetéselméleti kérdések, különösen az ellenőrzési technikákról
- ☉ a magyar könyvtári rendszer átalakulásával összefüggésben a szolgáltatások változásairól, az országos könyvtári konferencia megállapításairól
- ☉ tematikus szám az IKR-t használó könyvtárak tapasztalatairól, wifi-használat, önkiszolgálás a könyvtárakban
- ☉ a szakkönyvtárak helyzete a változó körülmények között
- ☉ esettanulmányok a digitalizálással kapcsolatos tapasztalatokról
- ☉ a könyvtárak devalválódása, a társadalmi, kormányzati értékrend változásai
- ☉ hogyan lehet az üzleti szemlélet alkalmazni a könyvtárakban
- ☉ a könyvtár megjelenése a társművészetekben (filmművészet, irodalom, csillagászat)

- ☉ kurrens trendek a nemzetközi könyvtárügyben és ezek megjelenése a hazaiakban
- ☉ etikai kérdések – különböző szexuális orientációjú használók könyvtári ellátása külföldön és idehaza
- ☉ a felsőoktatási könyvtárak szerepe a változások közepette, használóképzés stb.
- ☉ minőségbiztosítás a könyvtári gyakorlatban
- ☉ mi lesz a megyei könyvtárakban őrzött és a városi fenntartású megyei hatáskörű könyvtárak működése során átkerült könyvvagyon sorsa
- ☉ a megyei vonatkozású helyismereti gyűjtemények sorsa (körkérdéssel, interjúval)
- ☉ zenei könyvtárak, középiskolai könyvtárak bemutatása.

Folyóiratunk külsejéről, formai megjelenéséről megoszlottak a vélemények. Volt, aki művészeti főiskolásokkal terveztetett új borítót javasolt, mások több képet és illusztrációt szeretnének, és hogy a táblázatokat és diagramokat a jobb átláthatóság érdekében színesben közöljük. Felmerült, hogy legyen kisebb a szedéstükör és kisebb betűs tördelés, valaki a két hasábos tördelés helyett átláthatóbbnak tartaná az egy hasábsba tördelést. Egy másik vélemény szerint nehezen kezelhető a jelenlegi forma, de a polcon lévő bekötött előzményekhez igazodás igénye miatt nem javasolna változtatást. Többen csak ennyit írtak: „*a jelenlegi formátum és tartalom megfelelő*”, vagy hogy „*már megszoktam és megszerettem ezt a formátumot*”, „*ne változtassanak, könnyen kezelhető, áttekinthető*”. Ketten – ahogy korábban már utaltunk erre – fölöslegesnek tartják a nyomtatott kiadás megjelenését. Az elektronikus használatról általános vélekedés, hogy átláthatóbb szerkezetű legyen, és felmerült, hogy legyen letölthető mobil eszközökre. Szívesen vennék, ha visszamenőleg (az 1990 előtti évekből) is minél több szöveg válna elérhetővé, de legyen könnyebben kereshető és szebb megjelenésű formátumban.

Szerkesztői megjegyzés

Először is nagyon köszönjük olvasóink véleményét, javaslatait folyóiratunk átalakításával,

korszerűsítésével kapcsolatban. A javaslatok egy része – pl. a tematikus bővítés, szélesebb spektrumú tájékoztatás a magyarországi könyvtári helyzetről, az elektronikus változat fejlesztése – különösebb anyagi befektetés nélkül is megoldható, más javaslatok megvalósításának (pl. a formai átalakításnak) anyagi vonzata is van, ezért rövid távon nem biztos, hogy megvalósítható.

Folyóiratunknak a magyar könyvtári szakfolyóiratok közötti munkamegosztás alapján elsősorban a hosszabb lélegzetű, elméleti és történeti összefüggéseket bemutató tanulmányok közlése a feladata. Erre, mint ismeretes, a havonta megjelenő társlapok sem a profiljuk, sem terjedelmük miatt nem vállalkozhatnak, de fontosnak tartjuk, hogy olvasóink megtisztelő javaslatait figyelembe véve, lehetőség szerint az elméleti témák gyakorlati vonatkozásaival, valamint a hazai szakirodalom jelzés szintű bemutatásával egészítsük ki a számok tartalmát, és – amennyire a negyedéves periodicitás mellett ez ésszerű – a magyar könyvtárügy aktuális fejleményeit is regisztráljuk, megosszuk a szakmai közvéleménnyel.

Szerkesztőségünk szeretné elérni az online változat modernizálását, az 1990 előtti számok elérését és a szövegekben való a keresés biztosítását az 1990 előtti számokhoz is. Megvizsgáljuk az egyes cikkek online megrendelésének lehetőségét, valamint a számok/cikkek mobil eszközökre letölthetőségét is.

Végezetül még egyszer köszönjük mindazoknak, akik kitöltötték a kérdőívet, és véleményükkel, ötleteikkel segítették szerkesztőségünket a tájékozódásban és az átalakítások megtervezésében.

Észrevételeiket bármikor szívesen fogadjuk akár e-mailben a kf@oszk.hu címen, akár egyenesen a cikkekhez fűzhető kommentárok formájában. Kérjük, ne várjanak a következő felmérésre!

Függelék:

Kérdőív (csak elektronikusan).